

Mariana Boca, *Povești despre omul interior*, București, Tracus Arte, 2020, ISBN 978-606-023-177-6, 214 p.

Mariana Boca este un universitar sucevean cu o voce distinctă în cadrul comparatisticii noastre. Cărțile, eseurile analitice și critica literară cu care s-a afirmat sunt axate pe raporturile dintre literatură, gândirea filosofică și memoria istorică a societăților europene. Despre stilul ei critic Nicoleta Popa Blanariu spune: „În plină epocă a *distant reading* și a moștenirii (post)structuraliste, pentru Mariana Boca «a citi o carte este egal cu provocarea unei legături între conștiințe». Ea vede literatura ca pe o epifanie a omului interior.” [in Boca, 2020: 12].

Povești despre omul interior, apărută la Editura Tracus Arte în 2020, continuă seria unor scrieri precum: *Modernismul între literatură și filozofie* (2002), *Mentalități europene* (2006), *Memorie și precaritate* (2019), *Memoria textelor și narațiunea canonică* (2019), apreciate de cititori, fie ei din rîndul specialiștilor sau din publicul larg.

Lectura este, pentru autoare, în primul rînd o căutare a sensului (așa cum o spune în cuvîntul introductiv prof. univ. dr. Rodica Ilie), o încercare de a defini o etică a receptării, propunînd un model de lectură „polemic și militant în sensul cel mai bun”, opera literară fiind abordată ca fenomen intersubiectiv.

Structurat în 12 mari secțiuni, volumul *Povești despre omul interior* începe cu un grupaj axat pe „puterea cărților citite”. „Vin dintr-o lume unde se citea mult”, arată chiar din primele pagini autoarea, „Cărțile făceau parte din viețile oamenilor. Tatăl meu, un autodidact de la care am dragostea pentru cărți și pentru ideal, avea multe sute de cărți. Acolo, crescînd în acea bibliotecă, m-a prins vraja literaturii, mirajul poveștii.” [p. 18] În copilărie îi plăceau poveștile vechi, legendele Regelui Arthur, descoperindu-i mai apoi pe Shakespeare și Dostoievski. Notabilă este definiția pe care Mariana Boca o dă lecturii:

Cititul cărților, lectura unei povești oricât de simple, reprezintă expunerea conștiinței celui care citește la acea influență și la învățătura spre care ea tinde să orienteze mintea. De aceea, alegerea de a citi o carte este egală cu provocarea unei legături între conștiințe, reale și textuale, care nu poate să rămână fără efect. Întîlnirea cu o carte nu se soldează cu un efect zero nici atunci când o respingem sau nu o înțelegem. Se întîmplă cel puțin o *re*-confirmare sau o *re*-organizare a interogațiilor minții noastre în asemenea cazuri. [p. 22]

Dacă – așa cum spune – „puterea cărților citite stă în mintea cititorului”, mi se pare extrem de pertinentă întrebarea pe care o pune autoarea: „Oare literatura poate genera viață?” În fond, este vorba despre chestiunea influenței și a modului în care, în gândirea lui Harold Bloom bunăoară, un titan ca Shakespeare a modelat puternic omul occidental actual.

„Problema conștiinței în literatură”, a doua secțiune, se referă mai întîi la singularitatea lui Ulise, „erou unic prin trezia minții”, întrucît Homer a vrut să conducă cititorul „spre ideea că cea mai importantă calitate a lui Odiseu este mobilitatea minții, supunerea, prin participare, și prin capacitatea de schimbare în fața destinului”. Nu este uitată nici problema *catharsis*-ului, care (dacă este produs cititorului sau oricărui receptor de act artistic) generează acea înstrăinare de sine însuși, plecarea în lumea nevăzută a alterității evocate doar prin cuvînt, pentru ca „liberi de noi înșine să putem citi sensul lucrurilor”.

Mariana Boca conceptualizează ideea de *înstrăinare catbatică* prin valorizarea participării conștiințelor reale (autor-cititor) la comunicarea cu *conștiințele textuale*:

Conștiința din text produce un dialog și o influență participativă asupra conștiinței cititorului datorită *imaginației etice* pe care se bazează orice lume ficțională și care e consagvină gândirii ce emană din conștiința textuală în producerea reprezentărilor și în orientarea tuturor sensurilor acestora.

Conștiința cititorului e atrasă de o asemenea experiență a participării și a influenței pentru că în orice întâlnire cu lumile ficționale ale literaturii există promisiunea *catharsis*-ului – o emoție revelatoare atât de puternică încât poate aduce simultan cititorului eliberarea (de rău) și cunoașterea (binelui). *Catharsis*-ul, prin urmare, are o *putere magico-etice* asupra cititorului. Produce o ruptură sau o pauză în *continuum*-ul vieții concrete a cititorului, ca un fel de plecare în altă parte sau un fel de înstrăinare. *Catharsis*-ul îl poartă pe cititor într-o altă realitate, iar în timpul acestei călătorii, cititorul „uită” de el însuși, „uită” propria existență, are viziunea unei alte lumi, cunoaște altceva. [p. 71]

Cea din urmă și mai consistentă secțiune – „O viziune asupra interiorității” – se referă la autori din epoci diferite, precum Le Clézio (cîștigătorul premiului Nobel, în 2008), dar (mergînd înapoi) și Cervantes, Sofocle, Socrate. Mi-a atras atenția în mod deosebit „Sofocle și conștiința precară ne-cunoscătoare” [pp. 110-139], o admirabilă analiză a mitului/poveștii lui Oedip. Dacă o serie de exegeți consideră destinul acestuia ca fiind „ilustrarea ironiei tragice,” Oedip ajungînd, din această perspectivă, „victima neputincoasă a unei logici vicioase a întîmplărilor care îl condamnă la cel mai cumplit scenariu al vieții, fără ca el să aibă vreo vină”, Mariana Boca îl socotește drept victima orbirii sale interioare:

[...] tragedia lui Oedip nu vine din imposibilitatea de a acționa, ci din faptul că greșește toate alegerile și ratează toate șansele în înfruntarea cu destinul, preferînd mereu să cultive *capetele sălbatice* ale omului său interior, în locul *celor blînde*: în locul umilinței alege mânia; în locul recunoștinței alege trufia; în locul rațiunii, alege frica; în locul *iscodirii* (cum spunea Socrate), adică al cercetării atente, alege sensurile înșelătoare; în locul bunătății alege cruzimea. Fiecare dintre aceste alegeri greșite reprezintă o treaptă înspre orbirea interioară. [pp. 117-127]

Prin urmare, eroul mitic care își omoară tatăl și se căsătorește cu mama sa, fără s-o știe, este „robul unei interiorități aride și oarbe”, iar părinții săi naturali, care l-au abandonat de frica unei profeții, se auto-condamnă la împlinirea acesteia, dezvăluind prin această alegere „firea lor sălbatică, frica, răul interior care îi domină.”

Influențată și construită pe o armatură teoretică solidă, pe lecturi din marile opere universale, începînd cu Biblia și scrierile Sfîntului Augustin, cartea Mariane Boca se încheie cu o meditație asupra omului interior, așa cum este acesta revelat de două personaje celebre: Don Quijote și Hamlet. Este ciudat căte paralelisme sunt între cei doi, pornind de la data morții autorilor, care este aceeași: 23 aprilie 1616. Acești eroi mitici – figuri tutelare ale modernității – încep prin a se rupe de lume. Dacă spaniolul este o proiectare ironică a romanelor cavalești, prin Hamlet, autorul englez aduce în scenă un erou „revoluționar”, care anticipează dezgustul omului față de om, anunțînd modernitatea care „se întemeiază prin energia schimbării și a salvării prin om.”

Mesajul ultim al cărții este generos și neliniștitor, pentru că invită cititorul atât la meditație, cât și la o redefinire civilizațională:

Meditând asupra omului interior din textele lăsate moștenire de Homer, de Platon, de Sofocle, de Sfântul Pavel și de sfinții și gânditorii creștini, de Dante, de Shakespeare și Cervantes, se revelează în conștiința noastră, încet și limpede, orizontul *alegerilor nefăcute*, al alegerilor netrăite, în marele fluviu al istoriei, ca un drum clar nestrăbătut, într-un spațiu uriaș, brăzdat cu tot felul de cărări mai legitime sau imposibil de îndreptățit astăzi de către mintea cititorului, cărări memorate, anticipate, dezbătute de marii autori de texte. Contemplarea alegerilor pe care *nu* le-au făcut oamenii de dinaintea noastră, viziunea drumului pe care întemeitorii modernității și constructorii ei *nu* au mers, ca o mare și luminoasă absență, este cel mai copleșitor rod al lecturii și al unor analize modeste pe texte literare și filozofice. Dintr-o dată, istoria devine o poveste cu alt miez decât cel pe care îl știam, un miez dătător de mare speranță. Înțelegem că *omul dinlăuntru omului* al timpurilor noastre poate fi și altul decât acela care se scoate pe el însuși din istorie și se autoexilează într-un deșert apocaliptic numit azi, chiar de el, postumanitate. [p. 205]

Nu pot decât să le recomand celor pasionați de tot ceea ce înseamnă orizontul lecturii acest volum semnat de Mariana Boca, pentru o mai bună înțelegere a fenomenului complex al influenței, al sensului pe care îl poate capta oricine din paginile unei cărți. „Cititoare de cursă lungă”, autoarea propune modele de lectură demne de urmat, militând pentru reîntoarcerea la o deschidere către carte, fără a se înregimenta în diversele „isme” la modă în ultimii 40 de ani în critica literară. Așadar, o carte plină de personalitate, ce produce revelații asupra unor autori canonici.

Elena-Brândușa STEICIUC

Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, România
selenabrandusa@yahoo.com

**Ioan Fărnuș, *Analiza textului literar*, Iași, Editura Pim, 2020,
ISBN 978-606-13-5722-2, 256 p.**

Concepută într-o primă instanță ca instrument de lucru, menit să permită și să îndrume conturarea unor noțiuni de factură teoretică, lucrarea *Analiza textului literar*, semnată de Ioan Fărnuș, se înscrie în rândul abordărilor critice datorită cărora lectorul are posibilitatea să accedă la diferite substraturi ale materialului literar, păstrând, totodată, libertatea de a descoperi noi filoane de analiză. Problematizând pe parcursul a trei secțiuni particularitățile de construcție ale textului narativ, textului poetic și textului dramatic, autorul studiului își focalizează atenția către literatura ce le exploatează, oferind pentru fiecare tip de text definiții, ilustrări literare bine alese și analize detaliate ale elementelor constituente, exercițiul analitic urmărit fiind sugerat chiar din denumirea subcapitolelor, care indică deopotrivă specificul fiecărui text și aspectele de interpretare teoretică vizate.

Prima secțiune a studiului, destinată analizei textului narativ, indică din faza incipientă modul de gândire și de aranjare a materialului analitic, ce nu urmărește impunerea unei lecturi exhaustive, ci evidențierea elementelor relevante pentru orientarea lectorului către o investigație a structurilor reprezentative care să-i permită stabilirea unor raporturi cu imaginarul creator, indiferent de natura tipologică de care aparține. Așa cum va deveni vizibil pe tot parcursul lucrării, abordările textuale au în vedere plasarea acestora în

cadrul unei grile de receptare și de evaluare, a cărei asimilare stimulează deschiderea cititorilor față de operele literare. La întrebarea *De ce citim textele narative?* perspectiva de analiză nu se rezumă la o formulare simplistă, ci inventariază și investighează răspunsurile posibile printr-o identificare la nivel antropologic a unei gândiri și a unui mod de relaționare specific existent între povestire și coordonatele umanului. Este vorba, în fond, despre un întreg univers cultural situat sub semnul aplecării către narațiune, în care valoarea istorică este înlocuită printr-un proces repetitiv, generând structuri complexe care înglobează nevoia de *identificare a cititorului cu personajul, plăcerea și promisiunea unei sens.*

Având aceste repere ca punct de plecare, devine clar faptul că textul narativ se poziționează pe cea mai înaltă treaptă, statut generat în mare măsură de accesibilitatea cu care este înzestrat și de forța narațiunii ca tehnică ce „reprezintă cea mai veche formă de prezentare de sine, de generare a unei identități” [p. 9]. Analiza propusă de autor sondează pilonii arhitecturii textuale, evidențiind elementele de compoziție, privite dintr-un unghi dublu, orientat atât către spațiul extern, cât și către cel intern, „devenind o importantă sursă generatoare de sens” [p. 16]. Definierea și exemplificarea unor noțiuni ce țin de sfera paratextuală, așa cum este titlul, nu rămân la simplul stadiu de notație. Trimiterile precise, cu detentă teoretică, pe care se fundamentează fiecare pledoarie elaborată de Ioan Fărmuș sunt potențate de exemplele de analiză menite să faciliteze cititorului o mai bună înțelegere a secțiunii tehnice pe care o vizează, astfel, suportul teoretic este dublat în permanență de o aplicație practică, fapt care-i sporește accesibilitatea.

În analizele textuale nu trebuie pierdut din vedere gradul de relaționare ce se stabilește între autor, text și cititor. Pornind de la încercările multiple de disoluție ale conceptului de autor, exegetul caută să elimine cutumele rigide impuse de canoanele de interpretare prin care „critica literară vrea să existe un autor de identificat într-un text literar tocmai pentru că trăim cu convingerea că există un sens ultim pe care încercăm să îl descoperim. În realitate, pe acesta îl creăm.” [p. 62] Poziționându-se astfel în raport cu problematica existenței unei construcții solide, argumentabile pentru conceptul de autor, Ioan Fărmuș se focalizează pe o delimitare precisă, clară, a acestui concept, pe disocierea între *autorul real*, cel *implicit* și cel *ficționalizat*. Iar dacă în cazul conceptului de autor se produc aceste scindări, ele vor glisa și înspre registrul cititorului, dar ceea ce rămâne o constantă sunt strategiile prin care „autorul își cheamă cititorul să se ficționalizeze” [p. 66]. Ilustrarea conexiunii ce unește cele două ipostaze cunoscute generic sub denumirea de autor și cititor se realizează prin raportarea la textul semnat de Caragiale, *CFR*, în care construcția personajelor și a gradului de relaționare dintre ele nu reprezintă nimic altceva decât transpunerea notațiilor de factură teoretică într-un registru stilistic, literar.

Proiectarea unui univers narativ depinde de parametrii tematici care direcționează discursul imaginarului creator spre schițarea unor spații livrești, adecvate la problematica pe care o înglobează lectorul. Cu toate că este un element de structură *static*, descoperit de cititor prin actul lecturii, tematica obține un rol activ o dată cu raportarea sa la întreg spațiul textual: e anticipată prin titlu, face parte din problematica textului, apare recurent în opera unui scriitor. În universul ficțional, gradul de identificare al realității sau al forței de forjare a imaginarului creator, generator de lumi detașate de genomul concretului, al mundanului, este dependent de existența naratorului și a personajelor ce se constituie în actanți principali ai acestui spațiu proiectat de conștiința creatoare.

Părăsind coordonatele specifice textului narativ, perspectiva analitică sub care se definește textul poetic pornește de la prezentarea, excelent argumentată științific, a modului în care a evoluat raportul cititorului cu poezia. Cititorul în poezia tradițională, cititorul în poezia reflexivă și cititorul în poezia tranzitivă sunt portretizați într-un mod sofisticat de

nuanțat și didactic de clar, mod specific stilului lui Ioan Fărnuș. De exemplu, cercetătorul remarcă statutul secundar de receptare, în care lectorul pierde din interesul unei lecturi active, implicate, ca urmare a rupturii ce se instaurează o dată cu *poezia de tip reflexiv*. Discursul teoretic nu se limitează la analiza nivelului compozițional, ci înglobează aspecte ale receptării ce trec de zona structurilor interne ale poemului, vizând toate arile de funcționare ale unui text poetic. În acest melanj hermeneutic echilibrat, inclusiv reperatele receptării vizuale sunt tratate ca elemente reprezentative pentru ceea ce înseamnă relația dintre lector și poem, dintre formă și sens. Construindu-se pe tiparele impuse de dimensiunea sonoră, poeticul accede și la „o experiență corporală, căci respiră din nou, se face auzită și își reanimează discursul, întregul ritual, în și prin noi” [p. 125]. Atunci când își orientează analiza către zona internă a semnificației, Ioan Fărnuș marchează forța cu care limbajul reverberează în cadrul scheletului textual, unde cuvântul căpătă un statut autonom, conturând o serie de canale de comunicare poetică ce permit identificarea unor filoane interpretative în care sensibilitatea și individualitatea devin repere principale. Având un subcapitol destinat exclusiv metamorfozelor prin care se definește limbajul poetic, exegetul punctează stagiile pe care le tranzitează îmbinările lingvistice în funcție de evoluția conceptului de poezie, pendulând între forme ornante, raționale și cu un grad ridicat de inteligibilitate, pe de-o parte, dislocări, obscuritate și fragmentarism, care devin mărci reprezentative în lirica de tip reflexiv, pe de altă parte, pentru ca, în cele din urmă, o dată cu poezia tranzitivă, sfera termenilor lingvistici să pulseze spre circumscrierea unui nou registru estetic: încercarea de anihilare a distanțelor dintre limbajul metaforic și spațiul concret al mundanului determină la nivelul construcției lirice o scindare a normelor estetice clasice, prin implicarea unui limbaj conectat la realitățile concrete, palpabile, acesta devenind la rândul său un element supus experimentelor lingvistice la care conștiința creatoare face apel.

În ceea ce privește vocea poetică, se impune o raportare duală față de natura conceptului, privit în egală măsură ca formă de manifestare a unei individualități poetice, dar și ca produs al unor îmbinări lingvistice. Plierea noțiunii de voce poetică peste cele trei tipologii de poezie (tradițională, reflexivă și tranzitivă) permite identificarea unor schimbări vizibile de paradigmă în ceea ce privește tonalitatea generată de conștiința poetică, ce trece de la forma clasică în care umanitatea lucrează activ, printr-o voce cunoscătoare, elevată, ce surprinde și caută să redea imaginea sacralității, la forme în care neliniștea devine sentimentul plener pus în conexiune cu stagiile depersonalizării eului poetic, pentru ca, în cadrul poeziei tranzitive, aceasta să adere la o formă directă și autentică de comunicare, mediată de concret.

Fără îndoială, spațiul literaturii și, implicit, cel al textului poetic nu poate anula prezența și necesitatea unui cititor al cărui statut trece de la unul pasiv la unul implicat, dobândind un rol activ în procesul de funcționare al poemului. Devine cert faptul că stările tranzitive ale poeziei supun lectorul la forme de adaptare a capacităților sale de receptare, astfel încât să mențină conexiunea cu sfera semnificației înglobate la nivel textual, reorganizându-și tipare de înțelegere în funcție de natura tipologică a poemelor. Astfel, așa cum constată autorul lucrării, cititorul nu se poziționează pe o treaptă singulară, limitată la anumiți parametri, ci glisează între ipostazele de *ascultător*, *performer* și cea de *interpret*. În cadrul acestei relații ce se stabilește între cititor și operă o punte indispensabilă se dovedește a fi lumea, realitatea reliefată la nivel textual care „se construiește [...] prin imaginile ei, prin textura sa sonoră, prin inflexiunile vocii poetice, prin lexicul care dă consistență lumii” [p. 166]. Trecând și prin registrul compoziției și al coordonatelor lumii pe

care opera poetică le conturează, Ioan Fărnuș sondează, având la bază aceleași trei tipologii majore de texte, materialul literar delimitând o serie de constante specifice fiecărei perioade.

Ultima parte a lucrării este destinată analizei textului dramatic și debutează cu una dintre particularitățile principale ale acestuia, punerea în scenă, scena fiind locul unde textul (de) performat „se împlinește, atunci când virtualitățile înscrise în el capătă o formă concretă, aspect care face experiența teatrală unică și irepetabilă” [p. 189]. Având la baza construcției sale un sincretism al elementului vizual (decor, lumini, coregrafie) și al celui auditiv (limbaj, efecte sonore), textul dramatic permite stimularea unor zone multiple din sensibilitatea spectatorului, și în mod particular a celui care a fost, într-o primă etapă, în postura de cititor al textului pus în scenă. Fiind un „interval între viață și ficțiune [...] pus la hotarul dintre lumi mediind întâlnirea celor două” [p. 191], textul dramatic devine un liant ce permite o lectură aparte, generatoare a unei stări incomplete deoarece punctul terminus este marcat de reprezentația teatrală. Trebuie subliniată analiza textului ionescian *Cântărețul cheală*, focalizată tocmai pe efectele pe care le produce formula teatrală specifică lui Ionescu asupra lectorului/spectatorului, transpunând asupra lui acel sentiment de *insuportabilă ușurătate a ființei*.

Incursiunile teoretice referitoare la textul dramatic pe care le face Ioan Fărnuș iau în considerare cele două elemente de compoziție ce se întrepătrund: textul dialogat și didascaliiile. În afară de acestea, există o întreagă serie de factori care acționează pentru a crea *spectacolul*: legătura acestuia cu textul este fin analizată de autor și ilustrată prin expunerea destinului unor spectacole puse în scenă după piese de teatru devenite celebre poate tocmai datorită lor.

O lovitură de teatru pentru cititorul cărții lui Ioan Fărnuș este discrepanța dintre banalitatea titlului, prea general ca să creeze așteptări neliniștite – *Analiza textului literar* –, și senzația de revelație pe care o produce lectura ei, datorită fluidității poetice cu care concepte științifice aparent greu de asimilat, ca urmare a proteismului lor semantic, sunt definite, examinate critic și integrate în demersuri hermeneutice rafinate, ce pun minunat în valoare frumusețea și bogăția literaturii.

Ozana-Ioana CIOBANU

Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, România

ozanaciobanu@yahoo.com

Françoise Vergès, *A Decolonial Feminism*, translated by Ashley J. Bohrer with the author, London, Pluto Press, 2021, ISBN 978-0-7453-4112-5, p. 110.

Françoise Vergès’s book was first published in French in 2019 as *Un féminisme décolonial* and in 2021 in English by Pluto Press in London as *A Decolonial Feminism*. The author is an activist and public educator and holds a PhD in Political Science from the University of California, Berkeley. She is also the author of *Wombs of Women (Le ventre des femmes)*, which dealt with the scandal that broke in 1970 in the (post)colonial French island of Reunion, where French politicians had dictated that Black women’s pregnancies be terminated fraudulently by white doctors who had lied to their patients and pretended to perform other types of beneficial surgery.

The present study brings the catchphrase “civilizational feminism” into play as a partial synonym to “white feminism” seen as a global sustainer of (contemporary) colonial capitalism. In the opening pages, the author asks the reader rhetorically: “Who cleans the world, after all?” and addresses the matter through the lens of empathy. The starting point of this book was inspired by a massive strike of women of colour who clean Gare du Nord in Paris and in all other SNCF stations. The strike took place in the winter of 2018 and lasted for more than a month. The day those cleaning ladies won, the writer asserts, was also the day everybody won a significant battle against racial capitalism and heteropatriarchy.

The study comprises a brief introduction in which the author speaks up for billions of women who clean the world every day tirelessly. She remarks with bitterness that capitalism is like a weed that entangles around racialized and overexploited women who enable white bourgeois women of the West to lead a modern effortless life while “the other women” are cleaning their houses and offices, are ironing their husbands’ shirts and preparing their children’s meals. The above-mentioned strike raised further questions and generated an aspiration to reanalyze things in the context of #MeToo, Black Lives Matter, the denunciation of police violence and femicides, massive feminist demonstrations and strikes especially in the Global South. Because of the COVID-19 pandemic the inequalities and injustices have been made visible by such aspects as limited access to health services and the fact that the death rate has been higher among black, indigenous, brown and poor communities, which carry the weight of unemployment and poverty.

Vergès’s book is divided into two sections. The first one is entitled “Taking Sides: Decolonial Feminism” and the second “The Evolution towards Twenty-First Century Civilizational Feminism”, describing in detail the meaningful strikes that took place all over the world in the twenty-first century. The first section speaks about the “False Innocence of White Feminism”, namely about the fact that nowadays French feminism tries to keep at a distance its horrid colonial and slave heritage. The author remarks that today’s feminism should face those realities of the past and turn them into a working paradigm because, beside the fact that strikers “tear the word feminism out of the greedy hands of reactionaries’ empty ideologies” [p. 10], they are also defending the rights of women “of the Global South who have come before us. It is to recognize their sacrifices, honor their lives in all their complexity, the risks they took, and the difficulties and frustrations they experienced; it is to receive their legacy” [p. 10].

The author grapples with “the feeling of being innocent” that white European women have in spite of their engrossment in a culture of partiality and abuse. Their “innocence” is derived in part from their inability to accept their own whiteness as the basis of any type of discrimination:

[...] the long history of racialization in Europe (through anti-Semitism, the invention of the ‘Black race’ and of the ‘Asian race,’ or the ‘East’) has not been without consequences for the conception of human beings, sexuality, natural rights, beauty, and ugliness. Admitting to being white – that is, admitting that privileges have historically been granted to this color – would be a big step. By privileges, I even mean ones as banal as being able to enter a store without being automatically suspected of wanting to steal, or not being systematically told that the apartment you want is already rented, or being naturally taken for the lawyer rather than the assistant, the doctor rather than the nurse, the actress rather than the cleaning lady. There are admittedly white women who have shown, and are showing, deep solidarity with anti-racist political struggles. But white women also need to understand how tiring it is, always having to educate them about their

own history. After all, whole libraries on this topic are available to them. What is holding them back? Why are they waiting to be educated? [p. 11]

Therefore, the aim of Decolonial Feminism appears to be that of contributing to the struggle, asserting women's *right to existence*. It rejects the tendency to dissipate the struggle through all kinds of segmenting formulas, such as countless waves and generations of feminism and feminists. At a particular moment, Françoise Vergès divulges the two major enemies of racialized women: the colonizer and the colonized man.

The second section entitled "The evolution towards Twenty-First Century Civilizational Feminism" introduces other concepts and historical particulars, such as *Femonationalism*, *Nativity and BUMIDON*, with the former describing "the exploitation of feminist concepts by nationalists and Islamophobic: neoliberals ... and the participation of feminists of femocrats in the stigmatization of Muslim men" [p. 54]. BUMIDON (Bureau pour le développement des migrations dans les départements d'outre-mer, a public institution in France that was active between 1963 and 1981) emphasized the increase in autonomy and professional experience for stigmatized creole women. On the other hand, BUMIDON is "a state institution, which organized young people's emigration from the Antilles, Guyana and Réunion" [p. 56]. The book ends with the written declarations of thirty artists and activists from June 2017, which are designed to have had a greater impact on our way of thinking:

We want to implement utopian thinking, intended as an uplifting energy and force, as a presence and as an invitation to emancipatory dreams, and as a gesture of rupture: to dare to think beyond that which is presented as natural, pragmatic or reasonable.

We do not want to construct a utopian community but to return all of its creative force to dreams of defiance and resistance, justice and freedom, happiness and kindness, friendship and wonder. [*Ibid.*]

The booklet has already been awarded the English PEN Award in 2021 and has won the appreciation of other researchers in the field of feminism, gender or women's studies, such as Judith Butler. Françoise Vergès has written a fearless manifesto that coerces women to no longer accept capitalism and the repugnant consequences of past centuries' colonialism, such as racism and exploitation of women's body and work-power.

Anca-Elisabeta TURCU

„Ștefan cel Mare” University of Suceava, Romania

turcuancelisabeta@yahoo.com

Rodica Grigore, *Tigrul și Steaua. Violență și exil în proza latino-americană a secolului XX*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2021, ISBN 978-606-17-1748-4, 376p.

Construindu-se în jurul a două teme reprezentative pentru spațiul literaturii, recent apăruta lucrare *Tigrul și Steaua. Violență și exil în proza latino-americană a secolului XX*, semnată de Rodica Grigore, se prezintă sub forma unei pledoarii pentru ceea ce reprezintă genomul

artistic al continentului latino-american, în care multiple referințe de ordin cultural, politic și spiritual converg spre definirea identitară a literaturii ce aparține Lumii Noi. Structura cărții nu urmărește coordonatele *exilului* și ale *violentei* doar ca simple premise teoretice sau ca elemente definitorii ale unui areal literar limitat la opera unui singur scriitor, ci este orientată către voci narative multiple, către forme hibridizate. Analizând ipostazele literare generate de scriitori precum Clarice Lispector, José Donoso, Guillermo Cabrera Infante, Roberto Bolaño, sau Mario Vargas Llosa, exegeta nu caută lectura exhaustivă, ci evidențierea elementelor relevante pentru orientarea cititorului către analiza pasajelor narative în care apare tematica *violentei* și cea a *exilului*.

Metodologic, punctul de pornire al cercetării concretizate în volumul recenzat îl constituie analizarea contextului socio-politic al spațiului latino-american, a cărui imagine literară nu a conținut să reflecte realitățile unei lumi supuse derapajelor umanului. Starea generală de criză provocată de implicarea structurilor interne în conflicte permanente, fie cu spațiul continentului european în primele secole, fie cu propriile forme de guvernare dictatorială în epoca modernității, a dus la o validare a statutului de dezechilibru, fapt ce a fost transpus la nivel literar, atingând apogeul odată cu generația *boom*-ului, care înregistrează o „explozie literară a unor noi forme de expresie artistică, dar și ecoul uriaș pe care noua formulă [...] le va avea în întreaga lume” [p. 15].

Investigarea de către autoare, într-o primă etapă, a originii pregnantei stări de *violență* înregistrate pe noul continent a determinat identificarea la nivel antropologic a unei gândiri și a unui mod de relaționare specific, în care brutalitatea devine o marcă comportamentală distinctivă, în legătură cu care Ricardo Piglia se întreba „ce altceva e întreaga istorie latino-americană dacă nu o amenințare spirituală a violentei, începând o dată cu descoperirea lui Cristofor Columb a Lumii Noi?” [p. 24]. Este vorba, în fond, despre un întreg univers cultural particular situat, însă, sub semnul fatidic, în care valoarea umanului este anihilată într-un proces repetitiv, pornind de la epoca conquistadorilor, traversând-o pe cea a sclaviei și ajungând la sistemele politice contemporane. Dintr-o perspectivă similară este analizată și problematica *exilului*, a cărui origine este privită ca etapă fundamentală în definirea culturii umane ce și-a găsit în spațiul artistic terenul propice dezvoltării unui adevărat segment al literaturii bazate pe problematica alienării generată de actul îndepărtării de elementele naționale specifice. Din această perspectivă își construiește cercetătoarea sibiană demersul critic, ca o identificare la nivel literar a celor două tematici, strategia analitică fiind sugerată și în denumirea subcapitolelor, care indică deopotrivă specificul livresc al fiecărui scriitor asupra căruia se oprește și liniile de interpretare critică urmărite.

Scriind o proză în care se identifică pregnant tușele unei voci feminine, centrată pe inovații la nivel lingvistic și structural, Clarice Lispector reține atenția Rodicăi Grigore. Scriitoarea braziliană ajunge prin actul de creație la forme condensate, în care se reflectă diverse ipostaze ale femeii, a cărei vocație depășește limitele impuse de cadrul social patriarhal, prezentându-se asemenea unei forțe artistice individuale. Structura personajelor sale înglobează, sub formă pulsatilă, „o violență subterană, o violență care se manifestă doar în actul scrierii” [p. 67] și care determină acceptarea statutului de *autoexilare* ca formă singulară de refugiu. Hibridizarea manifestată la nivel narativ înglobează o glisare permanentă între coordonatele eului și cele ale dublului, fapt ce determină o construcție literară în care efectul estetic devine uneori secundar, primând o înlocuire a acestuia cu registrul reprezentărilor simbolice, din care se desprinde o realitate psihologică. Structura complexă a romanelor lui Clarice Lispector derivă, după cum menționează Rodica Grigore, tocmai din această necesitate lăuntrică de a permite o identificare a sinelui în raport cu

mediul extern, scindat de mecanismele sociale rudimentare, în care formele de relaționare impun conduite ce tind spre limitare și încadrarea în tipare comportamentale. Această nevoie de afirmare e transpusă în „secvențe narative în care totul pare excesiv studiat, până la gradul de a se transforma în manieră” [p. 69], dar care dezvăluie, totodată, o foarte fină receptare a pulsațiilor interne „surprinzând revelațiile personajelor sale ori sfâșierea lor lăuntrică într-un mod absolut nou și întru totul convingător” [p. 69].

Unghiurile de analiză pe care lucrarea de față ni le propune traversează paliere diferite ale construcțiilor textuale, în care dimensiunea sufletească, specifică femininului, începe să fie înlocuită de una rațională, fapt dovedit de prezența unor personaje asemenea Joanei, din romanul de debut, *Aproape de inima vijelioasă a lumii*. Prin intermediul unor astfel de reprezentări literare reușește Lispector să aducă în fața cititorilor portretul unui *imago feminin* caracterizat de dorința de anihilare a laturii casnicului și de afirmare a talentului artistic feminin. Din punct de vedere lingvistic, romanele scriitoarei braziliene reușesc să redea într-un mod autentic și într-o manieră aproape experimentală raportul cel mai optim dintre intensitatea emoțiilor și cuvintele ce tind să exemplifice această paletă de stări afective. Dar planul notațiilor simbolice, reprezentat cu precădere de inserarea recurentă a imaginii apei și a oglinzii atât în romanul de debut, cât și în viitoarele sale opere, precum *Apa vie* și *Ora stelei*, rămâne o marcă reprezentativă a scrierilor lui Clarice Lispector despre care Rodica Grigore afirmă că le oferă protagonistelor o dublă imersiune deoarece „pe de o parte, se recunosc în imaginea reflectată, iar pe de alta, nu știu cine este cea de acolo, deoarece văd imaginea prin excelență a alterității, nu a identității” [p. 79]. Nu de puține ori aceste orientări către sine sunt puse în corelație cu acte ce induc, într-un mod abscons, *violența*, care atrage, implicit, forme de *autoexilare*. Această scindare a sinelui devine în *Patimile după G.H.* o formă de purificare în care *violența* cu tușe anihilatoare este urmată de o stare de epifanie în care personajul ajunge să consume, într-o manieră ritualică, o insectă ucisă, cu care stabilește un raport de identificare. Se remarcă astfel o evoluție în planul manifestărilor livrești ale *violenței*, ce trec de la forme condensate, definitive pentru tensiunea interioară, la acțiuni directe, care depășesc limitele vieții interioare și se transpun peste relațiile sociale.

Dacă pe Clarice Lispector interpretarea critică a Rodicăi Grigore o plasează în categoria în care actul *violenței* și cel al *exilului* sunt propice acțiunilor de sondare a eului interior, fiind generatoare de conținut literar, opera lui Guillermo Cabrera Infante identifică *exilul* cu o formă de rememorare. Nu e de mirare că romanul său *Trei tigri triști* transformă violența socială într-una îndreptată împotriva canoanelor artistice consacrate, trăsăturile realului fiind condensate în matricea textuală. Așa se explică inserarea permanentă la nivel narativ a imaginii Havanei, oraș față de care Cabrera Infante va resimți pregnant, în *exilul* său european, o stare de nostalgie, pe care o va corela cu o „cartografiere narativă”, conferindu-i astfel statutul de personaj *sui-generis*. Starea acută de dezintegrare a relațiilor umane traversează toate palierele microuniversului reprezentat de spațiul citadin „căci orașul, asemenea societății, îi va corupe pe toți cei considerați anterior inocenți și puri” [p. 151].

În această secțiune de interpretare, Rodica Grigore identifică repetiția drept procedeu predilect al scrierii autorului chilian, iar reiterarea unor „imagini sau expresii într-un mod asociativ, nu evolutiv” determină cititorul să „percepă anumite personaje prin intermediul caracterizărilor care fuseseră anterior făcute de terți” [p. 153]. Acest joc constant cu materialul literar produce apariția unei structuri de tip labirintic, în care personajele devin supuse unei stări de perpetuă ruptură și izolare, incapabile să depășească mecanismele malade ale eșecului. Așa cum ne-am obișnuit deja, demersul critic nu evidențiază doar nuanțele tematice spre care se îndreaptă romanul lui Cabrera Infante, ci se apleacă spre o

sondare a palierelelor structurale în care sfera lingvistică și cea simbolică formează o „adevărată poetică a jocului” [p. 155], fapt ce îi atribuie scriitorului chilian statutul de *homo ludens* ce vede în actul creației literare o formă de joc ce este privită ca o alternativă a realității. Încercarea de anihilare a raporturilor cu spațiul concret al mundanului determină la nivelul țesăturii narative o eludare a normelor estetice clasice, prin exploatarea unui limbaj pe care critica nu s-a sfîit a-l numi „antilimbaj”. Atunci când vine vorba de construcția personajelor, acestea sunt purtătoare de tipare comportamentale supuse hibridizării prin jocul măștilor narative și care atrag o formă ciclică de identificare. Starea de izolare, resimțită atât la nivel personal, cât și în raport cu mediul social generator de forme ale *exilului*, determină o imagine a căutării la care se supun aceste voci polifonice și care trădează un grad înalt de relaționare cu imaginea dublului. Dar așa cum ne-am obișnuit deja, Guillermo Cabrera Infante nu își proiectează personajele doar ca simpli actanți în desfășurarea fluxului narativ, ci utilizează pendularea între eu și alter ego pentru a face tranziția între elementele prozei tradiționale și noile structuri narative cu valențe artistice.

Aparținător și inițiator al generației *boom-ului* din literatura latino-americană, José Donoso este inclus de Rodica Grigore în studiul ei datorită artei sale literare, prezentă în romanul *Obscena pasăre a nopții*, care mută centrul de greutate al narațiunii pe un univers ficțional, al subteranului, un spațiu în care umanul devine un element ce se alterează. Percept de majoritatea criticilor ca urmând o desfășurare textuală ce se încadrează în tiparele narative tradiționale, specifice unui „realism subversiv”, scriitorul chilian nu face rabat de la sfera inovațiilor literare și inserează „prezența unui personaj unic în proza latino-americană, *imbunche*, [...] «imagine metaforică deopotrivă a golului și a haosului»” [p. 194]. În jurul acestui personaj va identifica Rodica Grigore elementele definitorii ale *autoexilului* specific lui Donoso și ale formelor de *violență* ce nu permit constituirea unui cadru omogen, bazat pe o structură organizată. Preferința pentru inserarea unor astfel de personaje nu este una întâmplătoare, Donoso dezvăluind că primele sale incursiuni în arealul imaginației și, implicit, al singurătății, au fost generate de bolile suferite în copilărie, care au favorizat proiectarea în mintea infantilă a unor voci narative primare. Dar acest univers al slăbiciunii corporale va continua să fie prezent și în viața adultă, ceea ce determină în imaginarul scriitorului o proiecție în care „trupul parțial perforat al autorului [...] e metafora unei opere literare ce așteaptă să fie scrisă. Imaginea trupului cusut al lui *imbunche* își are punctul de plecare chiar acum” [pp. 200-201]. Revenind la temele esențiale ale demersului său critic, Rodica Grigore va identifica, în lumea diformă pe care romanul *Obscena pasăre a nopții* o înfățișează, o simbolică a *exilului* ce se metamorfozează sub imaginea lumii diforme de la Rinconada și a celor ce sunt constrânși să-și definească existența în acest spațiu izolat de structurile civilizatoare. Periplul narativ permite o lectură în cheie simbolică, în care *violenta* exterioară trece în planul construcției interne a umanului și determină adevărate acte de fracturare a sinelui, determinând o logică apocaliptică pe care fluxul narativ o urmează. Rodica Grigore vorbește în acest context de un joc al măștilor, de o tipologie a carnavalescului ce nu mai deține forța de anihilare și reabilitare a unei lumi, ci plasează universul literar sub semnul fatidic al distrugerii.

Ultimele două capitole ale lucrării sunt destinate lui Roberto Bolaño și lui Mario Vargas Llosa, valorificarea esteticului și exploatarea violenței fiind mărci reprezentative ale celor doi scriitori latino-americani. Dacă Bolaño percepe *exilul* ca pe o formă de cunoaștere, ce-i permite o sondare a mundanului dincolo de limitele impuse de mediul social și, în special, de cel politic, în cazul lui Llosa, exegeta identifică o formă apocaliptică de distrugere a universului uman, un *exil* către interioritate.

Nu doar o dată va afirma scriitorul chilian că pentru el *exilul* se auto-anulează atunci când este pus în legătură directă cu sfera literaturii, deoarece, în concepția sa, aceasta reprezintă singurul pilon în jurul căruia artistul își poate defini existența, depășind astfel orice limitări impuse de realitate. Cu toate acestea, Bolaño își va plasa constant personajele în postura de exilați, ale căror parcursuri livrești nu încetează o dată cu revenirea în patria natală; ei sunt supuși unor călătorii continue, unei stări ce redă incapacitatea acestora de a se reconecta la matricea socială. Construite pe schema unui infern al existenței umane, textele sale neagă implicarea echilibrului și a noțiunilor de moralitate, apelând la construcții lipsite de afect, filtrate de emoție și depersonalizate. Rodica Grigore vorbește în acest context ca despre o „despărțire, uneori ruptură brutală de «polis», înțeles drept comunitate, iar acest lucru evidențiază distrugerea tuturor legăturilor sociale și transformarea *exilului* într-un subiect exterior, atât din punct de vedere teritorial, cât și simbolic” [p. 255]. Așa sunt creionate în romanele *2666* și *Detectivii sălbatici* imaginile realității, sub forma unei contabilizări în mod lucid a realului, în care notele biografice devin elemente ale esteticului. *Violența* viscerală domină construcția socialului ca singura conduită ce poate fi viabilă într-un univers perimat. Bolaño amplifică pe întreaga desfășurare narativă a textelor sale fricile moderne ale omului, ilustrând plastic printr-o detașare emoțională, identificabilă la nivel de limbaj prin descrierile sale menite doar să îndosarieze într-o simplă manieră jurnalistică, fără a implica afectul, imaginea unor crime.

În cazul literaturii produse de Mario Vargas Llosa, Rodica Grigore identifică, în romane precum *Războiul sfârșitului lumii*, o *violență* generată în mod direct de forța de manipulare a realității scindate și furnizate sub diferite forme. Pe această linie fină se trasează conflictul central al derulării narative, ce permite, totodată, identificarea unei problematice pe care scriitorul peruan a invocat-o adesea în operele sale. Llosa a manifestat mereu interes pentru definirea raportului dintre literatură și istorie, înlocuită uneori de politică, raport pe care l-a considerat ca fiind tribut arăunilor și gândirii critice. Iar imaginea acestei legături este transpusă și în romanul amintit, referitor la care critica va menționa că „oricât de mult ar părea situată lumea din jur sub semnul haosului, [...] rolul istoricului, ca și al scriitorului, este acela de a prestabilii *post factum* și simbolic, ordinea” [p. 326]. Tot sub forma unei metafore despre relația dintre realitate și fabulație va fi scris și romanul *Cine l-a ucis pe Palomino Molero?*, în care *violența* este atașată actului simbolic de mutilare, iar adevărul devine un element perimat, fiindcă cei ce sunt puși față în față cu el vor prefera acceptarea imaginii generate de imaginația personală.

Parcurgând cartea *Tigrul și Steana. Violență și exil în proza latino-americană a secolului XX*, în care autoarea Rodica Grigore se oprește asupra unor teme de o actualitate dureroasă și propune modele complexe de analiză a unor opere literare esențiale, cititorii români beneficiază nu numai de perspectiva unui specialist în teoria literaturii și hermeneutică asupra creației unor scriitori care, poate, i-au sedus deja (de exemplu Mario Vargas Llosa), ci și de ocazia de a medita asupra fragilității umane (psihologice, sociale, istorice) și a consecințelor ei.

Ozana CIOBANU

Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, România
ozanaciobanu@yahoo.com

Rodica Nagy (ed.), *Grammaire de la langue roumaine – Gramatica limbii române*, Paris, Maisonneuve et Cie Ed., 1863, de V. Mircesco, Editura Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava, 2019, ISBN 978-973-666-623-0, 501 p.

Universitara suceveană Rodica Nagy – unul dintre marii lingviști actuali – a publicat la Editura Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava o ediție critică bilingvă, alături de un studiu introductiv și note la gramatica limbii române redactată în limba franceză de Vasile Alecsandri, semnată cu pseudonimul V. Mircesco. Cercetătoarea a asumat în egală măsură rolul de traducător ce urmează cu fidelitate originalul, definind acest text drept un „model pentru maniera de organizare și de repartizare echilibrată a elementelor ce constituie descrierea sistemului limbii și a secvențelor care facilitează competența de comunicare.” [p. 9] Apărut într-o condiție grafică sobră și rafinată (acuarelele de pe copertă, semnate de Sorina-Iulia Nagy, reprezintă o imagine de epocă din Paris cu catedrala Notre-Dame în fundal și biserica „Trei Ierarhi” din Iași – cele două fațete ale identității culturale a lui Alecsandri), volumul constituie o recuperare necesară.

În consistentul text liminar, Rodica Nagy remarcă pertinent „rezonanța autorului cu ideile care animau spiritul cultural european, corespunzător unor politici lingvistice care vizau desăvârșirea educației ca vector de influență asupra societății.” [p. 10]. Contextualizând, ea continuă cu informații despre climatul intelectual al românilor în veacul al XIX-lea, în care a existat o puternică deschidere către valorile culturale occidentale (în special franceze), pe când în țara lui Montesquieu continua un mai vechi interes (politic, economic și cultural) pentru lumea orientală și balcanică. În acest climat de răscruce pentru existența poporului nostru, tânărul Vasile Alecsandri a militat pentru „înnoirea, modernizarea, unificarea și cultivarea limbii naționale” [V. D. Țăra, 2001], fiind conștient de decalajul mare dintre limbile de cultură ale epocii și limba română din acel moment.

Având ca model gramatica lui J. A. Vaillant apărută în 1840, „bardul de la Mîrcești” a dorit să facă accesibilă limba sa francezilor interesați de afaceri în Țările Române, fiind în același timp conștient de limitele sale, așa cum declara într-o scrisoare din 1863 adresată lui Al. Hurmuzachi, menționând proiectul său, text redat în grafia vremii: „Nu am avut niciodată pretenția de a fi un gramatic desăvârșit și dacă m-am apucat de o asemenea lucrare grea, am făcut-o pentru a înlesni străinilor studiul limbii noastre.” [p. 16]. Act de reverență față de un model intelectual inalterabil, demersul universitarei sucevene este diferit față de republicările anterioare ale gramaticii lui Alecsandri prin faptul că propune pentru prima dată și traducerea textului, care reflectă „formele limbii române pe care autorul le-a avut în vedere, le-a clasificat și le-a explicat, în corespondență cu normele actuale.” [p. 18]. Este amintită și receptarea (elogioasă sau critică) a acestei gramatici în Franța și alte țări occidentale de către cercetători străini care au abordat limba română.

Cele 60 de pagini în care Prof. dr. Rodica Nagy prezintă structura și caracteristicile lucrării sunt un adevărat curs magistral, susținut de o bibliografie consistentă. Autoarea definește gramatica lui Alecsandri ca fiind „orientată prevalent descriptiv și normativ”, trecând în revistă maniera în care scriitorul prezintă lectoratului francophon diversele categorii gramaticale, rezervând fiecăreia un mic sub-capitol: substantivul, adjectivul, numeralul, pronumele, verbul, adverbul, prepoziția, conjuncția, interjecția. În ceea ce

privește vocabularul – prezentat în a doua parte a *Grammaire de la langue roumaine* – Alecsandri continuă activitatea și maniera de lucru ale predecesorilor, organizând materialul în funcție de câmpurile semantice, extrăgând și condensând sugestii din gramaticile românești: „Despre cer și elemente”; „Despre timp și diviziile lui”; „Despre zilele săptămânii”; „Despre lumi”; „Graduri de rudire”; „Despre om și femeie”; „Despre părțile trupului”; „Despre stări și meserii”; „Despre părțile casei și ale orașului”; „Despre mobilele casei”; „Despre ale mâncării”; „Despre îmbrăcăminte și toaletă”; „Despre funcțiile omului”; „Verbe”; Adjective”; Despre culori”; „Despre instrumente și alte obiecte”; „Despre sentimente, calități, defecte”; „Despre dobitoace, păsări, flori”.

Modernitatea gramaticii lui Alecsandri constă și în interesul pentru asigurarea competențelor de comunicare orală în limba română ale francezilor, adoptând „o formulă pedagogică ce avea deja tradiție în gramaticile străine și românești” [p. 67]. Astfel, secțiunea intitulată „Dialoguri” propune un grupaj de texte în limba română, cu traducerea în franceză, texte destul de artificiale și convenționale, dar utile pentru „exersarea unei minime libertăți discursive” [p. 68]. Iată cum definește Rodica Nagy acest segment plin de originalitate:

[...] spiritul convivial, înclinația spre polemică și dramatizare, umorul, tonul moralizator dublat de bonomie, se pot camufla în succesiunea de enunțuri realizate pentru a reconstitui cele mai uzuale situații cotidiene de comunicare orală sau scrisă, după caz, care facilitează demersul didactic.” [p. 68]

Alecsandri vizează și competența culturală a utilizatorului acestui ghid, de aceea îl familiarizează cu atmosfera politică a spațiului românesc din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, cu practici și mentalități autohtone, cu specificul cadrului istoric și geografic.

Concluziile eminentului lingvist sucevean sunt enunțate la finalul acestui studiu. Demersul său de publicare a lucrării la un secol și jumătate de la apariția inițială vizează

[...] conturarea imaginii integrale a contribuției lui Alecsandri în direcția modernizării limbii române literare, pe de o parte, iar, pe de altă parte, credința că s-ar putea restitui astfel, cu reverență, o lucrare ce are meritul, dacă nu de a fi fost primul manual de învățare a limbii române destinat francezilor, măcar al ascendentului în privința redactării cu alfabet latin, în condițiile în care reforma ortografică era încă în faza unor proiecte aflate în opoziție. [p. 82]

„Introducerea” semnată de lingvistul A. Ubcini (Paris, 20 octombrie 1863) își păstrează valabilitatea și utilitatea până în secolul XXI, pentru că acest „court aperçu sur la langue roumaine” face o prezentare a limbii în diacronie, susținându-i latinitatea, atestată chiar și de istorici „ostili naționalității române”. Ubcini se referă și la opiniile unor lingviști cu privire la etimologie, făcând observații interesante cu privire la originea unor termeni. Prin urmare, istoricul născut în Lombardia nu poate fi decât admirativ față de eforturile lui Vasile Alecsandri care

[...] n-a avut altă ambiție decât aceea de a fi primul care să faciliteze publicului francez accesul unei limbi vorbite azi de mai mult de opt milioane de oameni, frații noștri de origine și care din primele zile ale renașterii sale a produs deja opere demne de cele mai frumoase timpuri ale vârstei de aur. [Ubcini, p. 147]

Parcurgând acest op scos din uitare, căruia Rodica Nagy îi dă o binemeritată strălucire, am găsit o nouă fațetă a lui Vasile Alecsandri, aceea de lingvist amator care dintr-o

„lovitură de încercare” face o „lovitură de maestru”. În paginile care conțin lexicul, cititorul actual va face interesate descoperiri. Bunăoară, termenii uzuali culinari din a doua jumătate a veacului al XIX-lea sunt traduși explicativ de Alecsandri pentru utilizatorul francez, de multe ori prin perifraze: „soupe aigre avec de la crème / borș dres cu smântână”; „chapon bouilli / clapon rasol”; „canard à la choucroute / rață cu varză”; „le gâteau de maïs / mămăligă”; „des boulettes: du hachis de volaille mêlé de riz et enveloppé dans des feuilles de vigne ou de chou” / „sarmale: hăcătură de piept de pasăre amestecată cu orez și învelită în frunze de vie sau de curechi”. Nu lipsesc nici cuvintele ce desemnează îmbrăcămintea frumoaselor noastre stră-străbunici, cu un farmec aparte („malacof”; „corset”; „cutie de capelă”; „manșon”; „botine”; „scarpi”; „giuvaieruri”). Prezența cuvântului „burnus” la pagina 354 mă îndreptățește să cred că Alecsandri nu era străin de cultura arabă, fiind probabil printre primii călători români familiarizați cu această cultură, pe filieră franceză.

Am convingerea că demersul recuperator al universității sucevene nu va rămâne fără ecou, atât în lumea academică, cât și în cadrul mai larg al lectoratului român și francofon. O bună difuzare a cărții se impune, pentru că, la peste un secol și jumătate de la apariție, *Grammaire de la langue roumaine* a lui Vasile Alecsandri rămâne un model intelectual și – nu în ultimul rând – un model generos de patriotism.

Elena-Brândușa STEICIUC

Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, România
selenabrandusa@yahoo.com

**Nicolae Felecan, *Lingvistică și filologie română*, Cluj-Napoca,
 Editura Mega, 2020, ISBN 978-606-020-223-3, 366 p.**

În anul „pandemic” 2020 a apărut, la editura clujeană Mega, în cadrul Colecției UNIVERSITAS, coordonată de profesorul universitar doctor Nicolae Felecan, volumul intitulat *Lingvistică și filologie română*, volum care reunește un număr de 22 de studii, articole și recenzii publicate pe parcursul decadelor anterioare în reviste de specialitate din România și din străinătate (Republica Moldova, Marea Britanie și Statele Unite ale Americii), șase lucrări incluse în volume omagiale și cinci lucrări inedite.

Lingvistul și filologul Nicolae Felecan (24 august 1941 – 26 noiembrie 2020), absolvent al Facultății de Limbi Romane, Clasice și Orientale a Universității din București, și-a început cariera la Institutul Pedagogic din Baia Mare (1964-1984), pentru a și-o încheia, în 2010, în cadrul aceleiași instituții de învățământ superior, devenită între timp Universitatea de Nord din Baia Mare – cu un intermezzo preuniversitar (1984-1993, ani între care a predat limba latină la unul dintre liceele băimărene).

Cele șase secțiuni ale volumului discutat în continuare (*Gramatică, Dialectologie, Onomastică, Varia, Lingviști și filologi*, respectiv *Cărți și oameni*) tratează, după cum remarcă prof. univ. dr. Gheorghe Chivu, membru corespondent al Academiei Române și referent științific al volumului, „probleme diverse ale lingvisticii și filologiei românești, punând în evidență cuprinderea largă a preocupărilor Profesorului și caracterul complex al cercetărilor sale”. Interesant este însă că, după cum punctează și prof. univ. dr. Ioana Vintilă-Rădulescu, cel de-al doilea referent științific,

În ciuda varietății studiilor incluse, volumul are o unitate remarcabilă, toate articolele [...] fiind subsumate crezului profund al autorului, exprimat în *Cuvântul-înainte*, potrivit căruia istoria limbii române atestă continuitatea în evoluție pornind de la rădăcinile ei latine.

Într-adevăr, autorul însuși atrage atenția, în *Cuvântul-înainte* scris în primăvara anului 2020, asupra faptului că

Indiferent de capitolele în care au fost inserate, articolele au, între altele, menirea de a evidenția anumite probleme ale devenirii și consolidării limbii române în ansamblul ei, dar și aspecte stilistice și istorice. În acest mod am contribuit, implicit, la evidențierea aspectului că între latină și română n-a existat niciodată o perioadă de «tranziție», ci doar una de continuitate.

Primul dintre studiile incluse în secțiunea *Gramatică*, „Arta expunerii faptelor de limbă la Sextil Pușcariu” [pp. 13-22], tratează o „problemă punctuală”, pornind de la lucrarea *Limba română I. Privire generală*, apărută în anul 1940 și reeditată 36 de ani mai târziu, „precizia și farmecul expunerii” filologului și lingvistului clujean fiind ilustrate prin prisma figurilor de stil întrebuițate de către acesta, cum ar fi comparația între română, o limbă unitară și regulată, și „o trupă de soldați disciplinați”. Studiul de lexicologie, lexicografie și terminologie intitulat „Latinisme, cuvinte regionale și învechite la cărturarii năsăudeni din prima jumătate a secolului al XX-lea” [pp. 23-34] evidențiază, pe baza vocabularului lucrărilor publicate de către intelectualii din zona Năsăudului în cele 28 de numere ale revistei *Arhiva Someșană* (1924-1940), „întrepătrunderea termenilor vechi, populari, cu multe latinisme, semn al rolului școlilor înființate în zonă în timpul perioadei [sic] regimentului de graniță”, oferind un glosar care cuprinde treisprezece „cuvinte învechite, regionale și populare ori neatestatate în lucrările lexicografice” (ex. *hânsă*), șapte „derivate cu prefixe” (ex. *îndatinat*), patru „derivate cu sufixe” (ex. *pomeală*), patru „cuvinte cu semantism specific zonei” (ex. *galițe*) și paisprezece „cuvinte livrești, neologisme, latinisme” (ex. *vulnerat*). Studiul „Textele sacre, între tradiție și modernitate” [pp. 35-41] pledează, urmărind evoluția limbajului specific acestui tip de texte, pentru realizarea de ediții unice ale tuturor cărților de cult.

Secțiunea *Dialectologie* se deschide cu o serie de „Noi precizări cu privire la subdialectul maramureșean” [pp. 45-58], al căror scop este de a contribui, utilizând și o serie de hărți din *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Maramureș*, la definirea statutului de „subdialect” sau de „grai” al românei vorbite de locuitorii satelor din Maramureșul istoric, respectiv de pe văile râurilor Mara, Iza și Vișeu. Un subiect similar tratează și studiul „Ion Coteanu și graiul maramureșean” [pp. 59-66], menit a întări o afirmație a lingvistului bucureștean, conform căruia vorbirea din Maramureș reprezintă nu un dialect distinct, ci un „grai dintr-o zonă de tranziție”. Tot un grai face și obiectul studiului următor, „Aspecte ale graiului din satul Caila, jud. Bistrița-Năsăud” [pp. 67-88] – respectiv graiul din satul natal al lui N. Felecan, situat în apropierea municipiului Bistrița și menționat pentru prima dată într-un document din anul 1332. Pe lângă amplul glosar cuprinzând cuvinte moștenite, maghiare, germane, slave, „formații românești” și „alte cuvinte”, prezintă interes și descrierea satului și a vieții căilenilor. Purtând titlul „Expresii din domeniul păstoritului existente în Munții Rodnei” [pp. 89-95], studiul care încheie secțiunea *Dialectologie* aduce în discuție semnificația expresiilor „cămașă neagră”, „clop rășinit”, „lapte cu soție” și „zi / zile de popă”, extrase din lucrarea *Viața păstorească în Munții Rodnei* [București, 1937].

Secțiunea *Onomastică*, cea mai amplă din volum, începe în mod cât se poate de potrivit cu un studiu detaliat intitulat „Categoriile antroponimice: nume, supranume,

poreclă” [pp. 99-132], care aduce în primul rând informații legate de numele de botez și de familie românești și de ordinea termenilor „prenume” și „nume” în „formula antroponimică”, urmate de o „scurtă privire istorică asupra termenilor *poreclă* și *supranume*”, de o sistematizare a supranumelor în „detonimice”, „apelative care arată ocupația [...] sau religia” și „formule care arată descendența (patronimică sau matronimică)”, precum și de o analiză a tipologiei și a trăsăturilor poreclelor, exemplificată cu porecle din Maramureș. Mult mai scurt, studiul „Considerații asupra oiconimelor Caila și Purcăreț” [pp. 133-139] își propune să ofere „un punct de vedere asupra originii și semnificației” celor două nume de sate; în primul caz pare a fi vorba despre traducerea maghiară a oiconimului „Strâmba”, iar în cel de-al doilea, despre mai multe localități pe raza cărora au existat păduri de stejar și de fag, în care porcii domestici erau crescuți în libertate. Sub genericul „Denumiri ale lăcașurilor de cult din România” [pp. 140-156] sunt analizate câteva „aspecte legate de modul de atribuire a hramului, la bisericile ortodoxe, greco-catolice, catolice și de alte confesiuni din Maramureș, precum și la toate mănăstirile din România”. La fel de interesant, în continuare, sub genericul „Dinamica numelor de botez reflectată în antroponimia municipiului Baia Mare” [pp. 157-167] sunt inventariate, sistematizate și analizate prenumele (feminine și masculine) primite de copiii născuți la Baia Mare în perioada 1987-2007, respectiv în „ultimii ani ai unui sistem totalitar, cu restricții nu numai de ordin economic și politic, ci și cultural și spiritual, și [în] primii 17 ani ai unei noi perioade de deschidere, sub toate aspectele, spre lumea civilizată”. Intitulat „Sacru și profan în oiconimie” [pp. 168-178], studiul următor este dedicat, pe de o parte, satelor care au avut sau au încă nume ce amintesc de sfinți (ex. *Precista*), de persoane consacrate (ex. *Călugărn*), de ierarhia bisericească (ex. *Odaia Protopopului*) sau care conțin „apelative din vocabularul sacru” (ex. *Schitu*), iar pe de altă parte, celor care au purtat în trecut nume simțite apoi, la un moment dat, dintr-un motiv sau altul, ca ofensatoare (ex. *Beșineu*, *Bouleni*, *Scroafa*). „Porecle și supranume colective” [pp. 179-187] este titlul unui studiu al cărui scop a fost de a delimita, pe baza *Atlasului lingvistic român pe regiuni. Transilvania*, situațiile în care un „nume ce vizează ocupația” locuitorilor diverselor sate ar trebui considerat poreclă, supranume sau ambele, în egală măsură – ipoteza de lucru fiind că supranumele colective au „valoare neutră” și „un anumit grad de «singularitate»”, în timp ce porecele au „un accent și o intonație deosebite, precum și o notă ironică”. Studiul „Oiconime «decretate». Aspecte sociolingvistice” [pp. 188-197] are ca punct de pornire schimbările de nume (mai precis: de oiconime provenite din antroponime) impuse, prin Decretul nr. 799 din data de 17 decembrie 1964, pentru 145 de comune și 734 de sate din România; au fost înlocuite cu acea ocazie oiconimele simple și compuse care aminteau de vechii boieri (ex. *Moara lui Conachi*), de reprezentanții „regimului burghezo-moșieresc” (ex. *Avereștii de Jos*), de comuniști de primă generație căzuți între timp în dizgrație (ex. *Vasile Roaită*), dar și diverse oiconime provenite din apelative cu sens negativ (ex. *Turbați*). Secțiunea se încheie cu un studiu de caz intitulat „Antroponimia, indice al multiculturalismului. Studiu de caz: Gimnaziul latino-catolic din Bistrița (1729-1779)” [pp. 198-207], realizat pe baza datelor extrase din registrele matricole publicate în ultimul număr al revistei *Arhiva Someșană* (1940), conform cărora, în jumătatea de secol avută în vedere, școală piaristă din Bistrița a fost frecventată și de aproximativ 500 de copii români (printre care și Gheorghe Șincai, înregistrat ca *Georgius Sinkai*, respectiv „George din Șinca”), ale căror prenume apar, de regulă, maghiarizate sau chiar traduse în maghiară ori în germană, același lucru fiind valabil și în ceea ce privește numele localităților lor de proveniență.

Prezentată în anul 2018, în cadrul Conferinței Naționale „Text și discurs religios”, lucrarea „Sacrul în discursul politic de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918” [pp. 211-225], plasată aici în deschiderea secțiunii *Varia*, analizează dintr-o perspectivă inedită discursurile a „patru dintre făuritorii României Mari”: George Pop de Băsești, Iuliu Hossu, Iuliu Maniu și Vasile Goldiș. Urmărind, în fiecare dintre acestea, „apelul la divinitate ori la sacru”, autorul demonstrează cu argumente stilistico-lingvistice că episcopul greco-catolic Iuliu Hossu – și nu publicistul Vasile Goldiș – a fost cel care a citit *Proclamația de Unire* și a ținut, ca prolog, un discurs presărat cu „amintiri de pe front, invocații și referiri la fapte biblice”. Această antepenultimă secțiune a volumului mai cuprinde patru scurte articole publicate în perioada octombrie 2017 – noiembrie 2018 în săptămânalul baimărean *Gazeta de Maramureș*: „Școala Ardeleană. Reper istorico-cultural crucial pentru poporul român” [pp. 226-229], „Realizarea unui vis” [pp. 230-232], „Geniul Școlii Ardelene” [pp. 233-235] și „Ecoul Marii Uniri de-a lungul vremii în presa maramureșeană” [pp. 242-245] – precum și o lucrare intitulată „Picătura de rouă” [pp. 236-241], pe parcursul căreia sunt analizate, din aceeași dublă perspectivă lingvistică și stilistică, „temeiurile și rostul unirii Basarabiei cu Patria-Mamă[,] așa cum reies acestea din discursul omului politic Alexandru Marghiloman, rostit cu prilejul reîntegrării Basarabiei la România”.

Urmează, spre finalul volumului, o secțiune dedicată, după cum propune însuși titlul ei, unui număr de *Lingviști și filologi*. Sunt evocați și omagiați aici, cu căldură și respect, în primul rând filologul, lingvistul și istoricul literar Nicolae Drăganu (1884-1938), membru al Academiei Române, autor a numeroase studii de toponimie, onomastică și etimologie („Nicolae Drăganu, o conștiință și un caracter”, [pp. 249-256]); lingvistul și eseistul Gheorghe Tohăneanu (1925-2008), „îmblânzitorul” a sute de „cuvinte-cheie ale spiritualității românești” („G. I. Tohăneanu, «surugiu la cuvinte»”, [pp. 257-262]); dialectologul și lingvistul Teofil Teaha (1926-2011), prieten al familiei Felecan, „o ființă complexă, înzestrată de Dumnezeu cu multe haruri” („Teofil Teaha. Omul”, [pp. 263-266]); filologul și traducătorul Petru Creția (1927-1997), unul dintre profesorii care l-au impresionat în mod deosebit pe studentul N. Felecan („Petru Creția. Omagiu”, [pp. 267-272]); filologul și folcloristul Dumitru Pop (1927-2006), un om a cărui convingere era că „nobila misiune de dascăl [...] presupune [...] un har în a transmite cunoștințele acumulate” („Dumitre [sic] Pop. Evocare”, [pp. 273-275]); eseistul și traducătorul Cristian Bădiliță (n. 1968), „personalitate complexă, cu preocupări enciclopedice [...] cum rar se mai regăsește astăzi” („Cristian Bădiliță la Baia Mare”, [pp. 289-294]). Pe de altă parte, sub genericul „Filologiei baimărene și Academia Română” [pp. 276-288] sunt rememorate vizitele la Baia Mare ale unor personalități de talia lui Iorgu Iordan, Alexandru Rosetti, Alexandru Graur, Dimitrie Macrea, Ion Coteanu sau Boris Cazacu.

Purtând titlul *Cărți și oameni*, cea de-a șasea și ultima secțiune [pp. 295-333] cuprinde recenziile următoarelor cinci volume: Lucia Wald, *Progresul în limbă*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2017; Ioan Piurariu-Molnar, *Deutsch-Walachische Sprachlehre* [sic] *Gramatică germano-română*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2018 (ediție critică recenzată și de noi în *Meridian critic. Critical Discourse and Linguistic Variation. Memory, Discourse, Literature (I). Annals. Ștefan cel Mare University of Suceava. Philology Series*, No. 1 (Volume 30), 2018); I. Funeriu, *G. I. Tohăneanu, Optimus Magister*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2017; George Weigel, *Martor al speranței. Biografia Papei Ioan Paul al II-lea*, Editura Galaxia Gutenberg, Târgu Lăpuș, 2007 și Cristian Bădiliță, Laura Stanciu, *Geniul greco-catolic românesc*, Editura Vremea, București, 2019.

Fiind vorba despre ultima carte de autor publicată de un ilustru reprezentant al școlii filologice baimărene, rămâne apreciabilă dorința acestuia ca, fiind „astfel concepută,

[...] într-o perspectivă larg umanistă”, lucrarea să poată, într-adevăr, „interesa cercuri extinse de cititori pasionați de fenomenul cultural, în general, și de cel lingvistic, în special.”

Ioana ROSTOȘ

Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, România

ioana.rostos@usm.ro

Silvia-Corina NUȚU, *Provocări lingvistice în social media: studiu contrastiv în limbile română și spaniolă*, Suceava, Editura Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava, 2021, ISBN 978-973-666-679-7, 497 p.

Odată cu conturarea tot mai decisivă a unei „generații digitale” [p. 40], o generație în care individul „trăiește mai mult în realitatea virtuală decât în cea reală, dedublă de prima, și pentru care imaginea lumii a devenit mai importantă decât realitatea lumii” și „caută în permanență să-și înfrumusețeze imaginea pe care o oferă celorlalți”, urmarea fiind că, astfel, „ajunge să-și creeze o imagine virtuală, nu numai în ochii celorlalți, dar și în proprii săi ochi, imagine care se suprapune peste cea reală și care, adesea, intră în contradicție cu aceasta” [p. 42], mulți cercetători, în parte filosofi ai culturii sau ai psihologiei sociale, – chiar dacă se revendică doar lingviști –, studiază fenomenul, propunându-și, aidoma doctorului în Filologie Silvia-Corina Nuțu, „definirea conceptului de comunicare digitală și relevarea particularităților limbajului folosit de vorbitori în cadrul acesteia”. Doamna Silvia-Corina Nuțu pornește de la observația că „limba vorbită aici [în rețelele de socializare] este, în principal, limba populară, limba comună, la nivelul căreia vorbitorul are libertatea de a comunica”, cu consecința evidentă că, prin scriere, „comunicarea online dobândește un caracter hibrid, de oralitate transpusă grafic” [p. 31], fapt grație căruia comunitățile mai mici sau mai mari care interacționează capătă caracteristicile unui „sat planetar” [p. 33]. „*Satul planetar* al lui Marshall McLuhan”¹ [p. 40] prezintă un mare interes pentru cercetători prin faptul că, în ansamblu, definește „un tip de interacțiune socială bazată pe comunicare”, în care totuși pot fi descoperite „modele ale inovației și ale creativității lexicale împreună cu mecanismul prin care acestea s-au format” [p. 19].

Asupra valorii acestui studiu atenționează, printr-o prefață, conf. univ. dr. Daniela Hăisan, care, apreciind „calitatea științifică ce transpare din fiecare pagină” a acestei impresionante „analize contrastive”, precizează că dr. Silvia-Corina Nuțu elaborează „un studiu despre interferențe lingvistice – un demers ambițios prin faptul că își propune analiza limbii ca fenomen aflat în continuă și nestăvilă evoluție” [p. 7]. Autoarea prefeței subliniază „utilitatea prezentei cercetări pe multiple planuri și în diverse domenii (lexicologic, morfologic, semantic, stilistic etc.), dar și delimitările terminologice mai mult decât binevenite, curajul de a propune termeni și definiții noi sau de a le rafina pe cele mai vechi”, consecința firească fiind aceea că studiul *Provocări lingvistice în Social Media* nu doar că

¹ *Satul planetar* sau *Satul global* (“the global village”), este o expresie ce apare în cartea lui Marshall McLuhan “The Medium is the Massage: An Inventory of Effects” publicată în 1967, în care descrie intuitiv, aproape profetic, viața în era informațională și puterea mass-media în procesul de globalizare.

poate constitui „un punct de plecare solid pentru cercetări ulterioare”, ci și „un reper în domeniul lingvisticii contrastive și un exemplu de temeinicie în cercetare.” [pp. 10-11]

Identificând și valorificând, ba chiar și valorizând „tendențele de evoluție a lexicului românesc și spaniol, așa cum sunt ilustrate în comunicarea digitală”, Silvia-Corina Nuțu studiază, analizează și descrie, cale de aproape 500 de pagini, „un proces de transformare a limbilor în discuție sub presiunea mai multor factori” [p. 428], inclusiv cel al „democratizării și orizontalizării”, definit de Adrian Dinu Rachieru [p. 101], concluzionând că „termenul cel mai adecvat, în opoziție cu limba populară”, „rămâne cel de limbă literară, a cărui definire nu o exclude pe prima” [p. 49], în ciuda faptului că, de milenii încoace, „cultivarea unei limbi este un proces conștient ce recurge la stabilirea de reguli de utilizare și un control unilateral asupra utilizării ei cu scopul de a se crea o variantă comună unică și stabilă, fapt posibil doar prin apelarea la norme” [p. 48], ceea ce nu rezonază cu fronda comunicării populare, care ține, conform unui termen mai nou, „de cultura pop”, percepută drept „cultură juvenilă [...] în care utilizarea limbii poate dispune de o normare proprie”. Iar de aici derivă, ca obligativități de studiu, câteva perspective ale unor „provocări lingvistice bazate pe creativitate și pe expresivitate” [p. 20], precum „problema neologiei morfologice”, care privește, în fapt, „o mare capacitate de lărgire a fondului lexical”, „și a neologiei semantice așa cum apar reflectate în comunicarea verbală în limbile română și spaniolă” [pp. 20-21].

Cercetătoarea Silvia-Corina Nuțu își bazează demersul pe observarea unor realități sociolingvistice. Mesajele din *social media* se ivesc, se iscă și se pot extinde ca un pârjol, deci ca fenomen distructiv, dar și purificator, asupra literaturii, concepută de „aristocrații simțirii” – cum îi numeau iconarii bucovineni pe literați și pe filosofi –, prin interesul tot mai larg al consumatorilor de astfel de „vană literatură” [Guénon, 2008: 55, 71], pentru că lexicogeneza pe care o propune involuntar autorul unei astfel de comunicări, inclusiv prin „mijloace stilistice de alterare a semnificatului” [p. 22], dar mai ales prin „formarea de cuvinte noi” [p. 144] înseamnă, în fond, nu doar manifestări ale „spiritului creativ al vorbitorilor de pe platformele de socializare” [p. 145], ci și răsfrângeri ale „gândirii metaforice” sau, mai corect, figurative, care poate fi întâlnită „în orice circumstanțe și la toți vorbitorii, întrucât foarte multe din conceptele cu care operăm în viața cotidiană sunt fie abstracte, fie insuficient definite” [p. 252].

Pornind de la premiza că, în mare parte, mijloacele unei astfel de comunicări prin „oralitate scripturală” [p. 51], insolită ca procedeu de scriere „cu respectarea majorității mărcilor oralității” [p. 46], le reprezintă caricaturizarea și parodiarea verbală ofensatoare, apoi știind că și „caricaturile, dar mai ales parodia verbală specifică comunicării în mediul digital, dincolo de valoarea umoristică pe care o au, sunt create cu scopul de a critica și de a ofensa, de a ilustra, cu mijloacele umorului verbal și iconic, atitudinea de frondă a vorbitorului sau a creatorului lor, dar și a utilizatorului care distribuie astfel de conținuturi, atitudine îndreptată împotriva sistemului social și politic actual” [p. 24], Silvia-Corina Nuțu subliniază faptul că „ralierea la un anumit mod de a vedea activitatea umană face ca multe din aspectele vieții sociale dezbătute de utilizatorii rețelelor sociale și evidențiate în comentariile acestora la postări tematice (pe teme politice, sociale, economice etc.) să fie exprimate cu ajutorul metaforei negative care, dincolo de mesajul cognitiv, înglobează emoția necesară influențării și manipulării receptorului” [p. 252]. Analiza lingvistică îi permite cercetătoarei să tragă concluzii care vizează comportamentele sociale. Categorisirea drept metafore a unor astfel de „clișee și stereotipuri” poate deveni subiect de controversă, mai ales că toate aceste procedee figurative și nicidecum metafore „relevă gradul de afectare a locutorului” [p. 253]. De exemplu, după părerea autoarei cărții recenzate,

„Antomaza generalizantă bazată pe metaforizare include și elemente lexicale, în speță substantive care denumesc – în mod convențional, dar mai ales neconvențional – clase de entități de același fel” [p. 269], însemnând, de cele mai multe ori, un fel de culpabilizare generală de tip bolșevic, o punere la stâlpul infamiei nu a unor responsabilități, ci a unor opinii din start refuzate și condamnate.

Considerațiile acestea, care țin mai curând de psihologia socială, dar care nu puteau fi ignorate de un studiu valoros despre „limbajul argotic” al comunicării digitalizate, un limbaj care „se îmbogățește în permanență cu elemente ale creativității și inovației lingvistice sau își selectează elementele din limba comună prin extinderi semantice, prin adăugarea de conotații noi elementelor deja existente în limbă” [pp. 286-287], accesibilizează textul științific propus de Silvia-Corina Nuțu. Acesta stârnește interesul printr-„o infuzie de prosepțime [...], deși se recomandă de la sine prin tema captivantă anunțată în titlu” [p. 7]. Perspectiva cercetării, în sens blagian, e cea a unui spirit dezinvolt, în care „umorul, la fel ca și ironia (ca formă disimulată a umorului) se bazează întotdeauna pe surpriza pe care o produc mecanismele de tip asociativ care se manifestă la nivelul limbajului” [p. 414], un limbaj științific – ce-i drept, dar căruia nu-i lipsesc valențele narative literare. „Demersul investigativ”, în ineditul studiu al dr. Silvia-Corina Nuțu, este „orientat în direcția creativității” [p. 129], însemnând, în fond, prin responsabilitatea și acuratețea identificărilor, „reliefarea unui anumit mod de a vedea activitatea umană” [p. 252], puzderia de spovedanii sau de refuzări online însemnând, în fond, un fenomen al tentativelor de evadare din singurătate și, implicit, un țipăt al slobozirii, care merită privit cu luare aminte, fiind interesant prin complexitatea lui, dar și prin lipsa de ambiții sau de speranțe în bătălia cu timpul. Comunicarea în *social media* este un dans ritualic care se ivește într-o clipită și dispăre sub aglomerarea clipelor care vin, lăsând în urmă cenuși, din care nu știm ce și cum se va întrupa. Fenomenul nu poate fi contestat, el însemnând mai mult decât o funcție de socializare, „de persuadare prin căutare de adepți care să împărtășească viziuni similare cu cele ale locutorilor, fapt care, în termeni pragmatici, duce la stabilirea unei interlocuțiuni, lucru evident din reacția colocutorilor la postări sau la alte comentarii” [p. 283]. Fenomenul este atât de complex și de exhaustiv, încât ar trebui studiat și sociologic, și filosofic, poate că și din perspectiva „alienării” lui Jaspers, deși, la o primă vedere, împotriva alienării se manifestă.

Rămânând, însă, la domeniul noilor „provocări lingvistice”, reprezentate de tendințele „de condensare sau de comprimare a resurselor lingvistice pre-existente”, „de reducere a fondului lexical la esență”, „de (sub)urbanizare a lexicului”, „de înnoire formală și semantică prin creativitate și inovație lingvistică sau prin internaționalizare, și, nu în ultimul rând, tendința ludico-expresivă” [p. 24], dr. Silvia-Corina Nuțu își concretizează cercetarea științifică, demnă de toată admirația, în această carte, *Provocări lingvistice în Social Media*, care exploatează trei mari teme – (I) „Comunicarea digitalizată”, (II) „Provocări lingvistice bazate pe creativitate și pe expresivitate” și (III) „Provocări de natură stilistică și pragmatică ale utilizării lexicului în *social media*” –, într-un moment în care în întreaga lume pare să se cristalizeze o literatură științifică de specialitate dedicată comunicării în spațiul virtual. Calitatea demersului analitic și stilul original de interpretare a faptelor sociolingvistice recomandă lucrarea doamnei Silvia-Corina Nuțu ca pe o piesă semnificativă din această literatură de specialitate.

BIBLIOGRAFIE

Guénon, 2008: René Guénon, *Simboluri ale științei sacre*, București, Humanitas, 2008.

Rachieru, 2012: Adrian Dinu Rachieru, *Limba vs „limbajul de lemn”*, în „Limba română”, Nr.7-8, Anul XII, 2012.

Alina-Viorela PRELIPCEAN

Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, România
alinavarvaroi@yahoo.com / alina.prelipcean@litere.usv.ro